

Abandonul școlar: cauze și efecte

Erika GYÖNÖS

Universitatea „Transilvania” din Brașov
gy_eruska@yahoo.de

Rezumat. *Părăsirea timpurie a școlii reprezintă un potențial pierdut. Acesta are costuri sociale (ruptură socială, cerere mai mare în sistemul de sănătate și coeziune socială mai redusă) și costuri economice (productivitate mai scăzută, venituri fiscale mai mici și o creștere a alocațiilor sociale acordate). Cauzele abandonului școlar sunt multiple, acestea pot fi economice sau sociale. Media celor 27 de țări din UE are o rată de cuprindere în învățământ de 78,5% conform datelor din anul 2008, pe când țara noastră are o pondere de 78,3%, respectiv rata părăsirii timpurie a școlii de 14,9% în UE, iar în România de 15,9%. În urma analizelor putem afirma că între variabilele participarea în educare și rata părăsirii timpurie a școlii există o legătură puternică, respectiv între gradul de cuprindere în învățământ și rata șomajului, de asemenea, există o legătură perfectă.*

Cuvinte-cheie: gradul de cuprindere în învățământ; părăsirea timpurie a școlii; coeficientului de corelație al lui Pearson.

Coduri JEL: C19, E24, I21.

Coduri REL: 4C, 4D.

Introducere

Abandonul școlar timpuriu este atât o problemă individuală, cât și a întregii societăți. Există multe motive de ce unii tineri renunță la educație înaintea terminării studiilor: dificultăți de învățare, probleme sociale sau lipsă de motivație, de orientare sau de sprijin. Nivelurile scăzute de educație nu au consecințe grave numai pentru tinerii în cauză, dar implică folosirea ineficientă a cheltuielilor de învățământ, în plus, având în vedere schimbările demografice actuale, și anume îmbătrânirea populației, țările europene nu își pot permite risipa de talente.

În limbajul de specialitate se realizează o diferență între termenele de „părăsirea timpurie a școlii” respectiv „abandonul școlar”. Termenul „părăsirea timpurie a școlii” include renunțarea la toate formele de educație și formare profesională înainte de finalizarea învățământului secundar superior sau echivalentul în educația și formarea profesională (ciclul superior al liceului, clasele XI – XII/XIII, precedat, după caz, de anul de completare) până când „abandonul școlar” este utilizat cu un sens mai restrâns: ea se referă la întreruperea unui curs în desfășurare în învățământul general sau profesional și de formare.

Părăsirea timpurie a școlii în Uniunea Europeană

După definiția utilizată în UE, părăsirea timpurii a școlii poate lua mai multe forme. Ea include tinerii care au abandonat școala înainte de sfârșitul învățământului obligatoriu, cei care au terminat învățământul obligatoriu, dar nu au obținut o calificare în învățământul secundar superior, și cei care au urmat cursuri de preprofesională sau de formare profesională, fapt care nu a condus la un echivalent de calificare la nivel secundar superior.

Abandonul școlar timpuriu are pe termen lung efecte negative asupra dezvoltării sociale și creșterii economice. Inovarea și creșterea economică se bazează pe o forță de muncă calificată: reducerea ratei mediei europene de părăsire timpurie a școlii cu un punct procentual ar oferi economiei europene, în fiecare an, aproape o jumătate de milion de potențiali tineri calificați angajați în plus.

Media *gradului de cuprindere în învățământ* a celor 27 de țări din Uniunea Europeană este 78,5% în anul 2008, cu 2% mai mare decât în 2003, 76,9%. Cel mai mic grad de participare în învățământ îl are țara candidată la aderare, Turcia, 54,3% în 2008 (înregistrând o creștere față de 47,9% din 2003), urmată de Malta (54,2%), de Portugalia (54,3%) și de Spania (60%). La polul opus, cu cel mai ridicat grad de cuprindere în învățământ, se află Croația

(95,4%, la fel numai candidată la aderare, dar cuprinsă în studiu), Slovacia (92,3%), Cehia (91,6%) și Slovenia (90,2%).

Menționăm că dintre țările analizate numai în Turcia avem în cazul elevilor de sex masculin o rată mai mare a gradului de cuprindere în învățământ, 56,4%, în comparație cu cea de sex feminin, 40,9%, această valoare fiind la nivelul uniunii 75,7% în cazul sexului masculin și 81,4% în cazul sexului feminin. Băieții au în general o predispoziție mai ridicată decât fetele să părăsească școala.

Părăsirea timpurie a școlii la nivelul uniunii are valoarea de 16,6% în anul 2003, cu 10,2% mai mică decât în anul 2008: 14,9% (dintre care 16,9% bărbați și 12,9% femei). Scopul uniunii pentru 2020 este ca această valoare să scadă până la 10%. În cadrul uniunii sunt țări în care rata părăsirii timpurie a școlii în anul 2008 a fost sub această valoare, cum ar fi de exemplu: Croația (3,7%), Polonia (5%), Slovenia (5,1%), Cehia (5,6%) sau Slovacia (6%). Observăm faptul că acestea sunt țările care au cel mai ridicat grad de cuprindere în învățământ în aceeași perioadă. Printre țările cu cea mai ridicată valoare a părăsirii timpurie a școlii se enumeră: Turcia (46,6%), Malta (39%), Portugalia (35,4%), respectiv Spania (31,9%). Sunt țări care din anul 2003 până în 2008 au atins scăderi ale ratei părăsirii timpurii a școlii de peste 10%, și anume: Bulgaria (de la 21,9% la 14,8%), România (de la 22,5% la 15,9%), Malta (de la 49,9% la 39%), Portugalia (de la 41,2% la 35,4%) și Turcia (de la 53% la 46,6%).

Având în vedere datele de mai sus, și anume gradul de cuprindere în învățământ și rata părăsirii timpurii a școlii, putem observa pe baza determinării coeficientului Pearson ($r = -0,880$), o corelație inversă respectiv o legătură puternică între ele.

Tabelul 1

Corelații

		Grad de cuprindere în învățământ 2008	Abandon 2008
grad cuprindere în învățământ 2008	Pearson Correlation	1.000	-.880**
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	18.000	18
abandon 2008	Pearson Correlation	-.880**	1.000
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	18	18.000
** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).			

Sursa: programul SPSS.

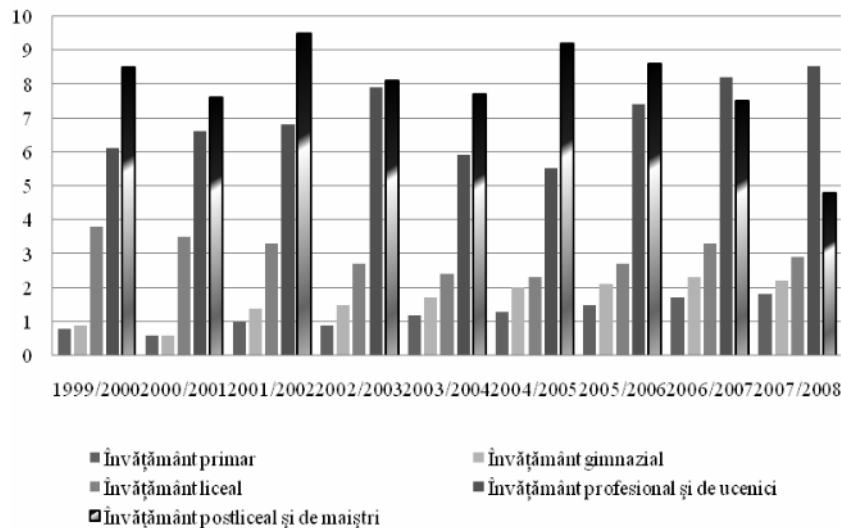
Având în vedere analiza de mai sus, considerăm foarte importantă posibilitatea reîntoarcerii în sistemul educațional a celor care au abandonat școala la un moment dat, din diferite motive. Astfel, din populația cu vârsta cuprinsă între 25-64 de ani la nivelul uniunii, în anul 2008, 9,6% din totalul populației erau *implicați în educație continuă* (lifelong learning). Sunt țări cu o rată de implicare peste media europeană, cum ar fi: Suedia (32,4%), Danemarca (30,2%), Finlanda (23,1%) sau Olanda (17%), respectiv sunt țări mult peste medie: Bulgaria (1,4%), România (1,5%).

Abandonul școlar în România

În țara noastră au fost identificate efectele negative ale abandonului școlar, care creează condițiile eșecului integrării sociale, în sensul că reduce semnificativ șansele autorealizării în domeniile de activități legale. Astfel, din anul 2003, când am avut o rată a părăsirii timpurii a școlii de 22,5%, în anul 2008 s-a ajuns la valoarea de 15,9%.

Cauzele abandonului școlar sunt multiple, poate fi vorba, pe de o parte, de inadaptarea elevului la activitatea de învățare realizată în mediul școlar, dar și extrașcolar sau, pe de altă parte, inadaptarea școlii la factorii interni (biologici, psihologici) și externi (socioeconomici, socioculturali). În concluzie, părăsirea timpurie a școlii este rezultanta unei combinații de cauze interne (psihologice cum ar fi: imaturitatea școlară, instabilitatea psiho-afectivă, tulburări de comportament etc.) și externe (de natură socioeconomică: situația economico-financiară a familiei, lipsa îmbrăcăminte și încălțăminte, condițiile de locuit, dezagregarea familiei, lipsa ajutorului la învățătură).

La nivelul țării rata abandonului în învățământul preuniversitar pe nivelurile educației indică o creștere îngrijorătoare în cazul învățământului primar, unde și gradul de cuprindere în învățământ scade (de la 96% la 95%).

Sursa: www.insse.ro

Figura 1. Rata abandonului școlar în țară în perioada 1999-2008 pe nivelurile educației

Se poate observa o rată a abandonului destul de ridicată în cazul învățământului profesional și de ucenici, respectiv postliceal și de maiștri. Există o tendință de creștere și în cazul învățământului gimnazial, dublând valoarea celor care se lasă de școală înainte de absolvire. În cazul învățământului liceal sunt diferențe, dar rata abandonului pe parcursul anilor persistă între 3-4%. Menționăm faptul că gradul de cuprindere în învățământ, în anul școlar 2008-2009, scade cu creșterea vârstei; astfel, în cazul populației cu vârsta între 11-14 de ani, avem o rată destul de ridicată 94,4% (se menține în ultima perioadă), la 15-18 de ani 79,2%, respectiv la 19-23 de ani numai 63,3%.

Cauzele părăsirii timpurii a școlii

Dintre factori principali favorizatori ai abandonului la nivelul elevului amintim:

Dificultățile materiale ale familiei, mai ales în cazul familiilor numeroase, dezorganizate, lipsite de resurse, care au probleme în a asigura îmbrăcămintea adecvată tuturor copiilor și resimt uneori nevoia de forță de muncă (fie pe câmp, fie în gospodărie). Dezorganizarea familiei atrage după sine dificultăți materiale. Divorțul, alcoolismul, violența în familie sunt semne ce preced adesea decizia de abandon.

Pe baza datelor statistice, câștigurile lunare ale gospodăriilor în anul 2008 au fost de 1.365,36 lei, dintre care aproximativ 40% sunt alocate pentru produse agroalimentare și băuturi nealcoolice; 15-16% pentru locuință; 6,2-6,7% pentru îmbrăcămintă și încălțăminte; 6-6,5% pentru băuturi alcoolice și tutun și numai 0,8% la educație (această înseamnă o cheltuială lunară de aproximativ 11 lei pentru o gospodărie).

Tabelul 2

Sursa părăsirii timpurii a școlii în Regiunea Centru

	Abandon școlar (%)		Nr. divorțurilor		Nr. migranților		Salariu mediu net			Rata șomajului (%)
	2006-2007	2007-2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2011 apr.	2008
Regiunea Centru	2,2	2,2	4.422	3.802	40.709	39.347	937	1.150		5,2
Județul Alba	1,5	1,4	530	618	6.249	6.332	933	1.128	1.236	7,1
Județul Brașov	3,6	2,7	1.630	890	9.922	9.954	984	1.226	1.369	4,3
Județul Covasna	1,4	2,2	354	326	3.156	2.799	792	987	1.120	7,2
Județul Harghita	1,0	1,6	364	372	4.541	4.063	814	998	987	6,5
Județul Mureș	1,7	1,8	784	880	10.103	9.358	950	1.133	1.290	4,7
Județul Sibiu	2,9	3,5	760	716	6.738	6.841	987	1.230	1.530	3,1

Sursa: www.insse.ro, prelucrat.

Un alt factor important care determină părăsirea timpurie a școlii este intrarea pe piața muncii. Fie că este vorba de lucrul ca zilier sau de activități regulate desfășurate ca barman, implicarea elevilor pe durata semestrelor

școlare în astfel de activități aducătoare de venit constituie element de risc ce se soldează aproape mereu cu renunțarea prematură la educație. O soluție pentru cei care au nevoie să muncească ar putea fi promovarea unor modele comune în țările vestice, și anume implicarea liceenilor ce au nevoie de resurse pentru a se întreține în activități aducătoare de venit în perioada vacanțelor, având o durată scurtă ca număr de ore pe zi, precum cele de baby-sitting pentru o seară. Analizând datele de mai sus observăm că, pe baza cifrelor din Regiunea Centru, în județele unde rata șomajului este mai ridicată, părăsirea timpurie a școlii este mai mică, tinerii negăsind loc de muncă rămân în unitatea de învățământ. Acesta se întâmplă și în cazul județelor Covasna și Alba, unde rata șomajului este de 7,2, respectiv 7,1%; astfel rata părăsirii timpurie a școlii în aceste cazuri este de 1,4%, respectiv 1,5%. La polul opus se află județele Sibiu și Brașov, cu un grad mai scăzut al șomajului, de 3,1%, respectiv 4,3%, având rata părăsirii timpurie a școlii de 2,9% și 3,6%.

Migrația circulatorie nu pare a fi un factor de risc în sine, dar există probleme importante de reintegrare a copiilor de migranți ce părăsesc sistemul și apoi se reîntorc, la vârste mai mari. Aceleași probleme sunt regăsite și în cazul intrării la vârste mai mari în sistemul de învățământ.

Un alt factor de ordin social care influențează părăsirea timpurie a unității de învățământ este modelul educațional oferit de părinți și frați. Cel mai adesea, elevii care ajung să renunțe la educație provin din familii în care părinții nu au mai mult de opt clase. Există însă și excepții. Modelul educațional oferit de frați este mult mai influent. Familiile în care există frați mai mari ce au renunțat timpuriu la educație tind să reproducă modelul și în ce privește frații mai mici.

În ultima perioadă gradul de cuprindere în învățământ a crescut de la 66,3% în anul școlar 1998-1999 la 79,6% în 2008-2009; astfel putem observa că tinerii au și alte modele în viață decât familia.

Tabelul 3

În țară gradul de cuprindere în învățământ și rata șomajului în perioada 1998-2008

Anul școlar	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009
Gradul de cuprindere în învățământ (%)	66,3	67,3	68,9	70,6	72,9	74,2	74,9	76	77,3	79,7	79,6
Rata șomajului (%)	10,4	11,8	10,5	8,8	8,4	7,4	6,3	5,9	5,2	4	4,4

Sursa: www.insse.ro, Anuar statistic.

Având în vedere datele statistice până în prezent, este necesară confirmarea legăturii puternice între numărul persoanelor implicate în procesul educațional și rata șomajului.

Măsurarea intensității dependenței liniare dintre două variabile cantitative (gradul de cuprindere în învățământ și rata șomajului în perioada 1998-2009) se poate realiza prin intermediul coeficientului de corelație al lui Pearson. Acesta exprimă covariația dintre două variabile măsurate metric și are valori cuprinse între -1 și $+1$.

Relația de calcul este (Lefter, 2004, p. 309):

$$r = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 * \sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}}$$

unde:

r – coeficientul de corelație;

x, y – cele două variabile;

\bar{x}, \bar{y} - mediile eșantionului de valori ale lui x și y .

Valoarea absolută a coeficientului de corelație exprimă intensitatea asocierii liniare dintre variabila x și y . Semnul coeficientului reflectă sensul corelației și anume: valoarea pozitivă corespunde variațiilor de același sens și cea negativă celor de sens contrar. În ceea ce privește intensitatea legăturii se apreciază astfel:

$0 \leq r < 0,2$ nu există legătură semnificativă;

$0,2 \leq r < 0,5$ există o legătură slabă;

$0,5 \leq r < 0,75$ există o legătură de intensitate medie;

$0,75 \leq r < 0,95$ există o legătură puternică;

$0,95 \leq r < 1$ există o legătură perfectă.

Tabelul 4

Corelații

		Grad de cuprindere în învățământ	Rata șomajului
Grad de cuprindere în învățământ	Pearson Correlation	1.000	-.978**
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	11.000	11
Rata șomajului	Pearson Correlation	-.978**	1.000
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	11	11.000

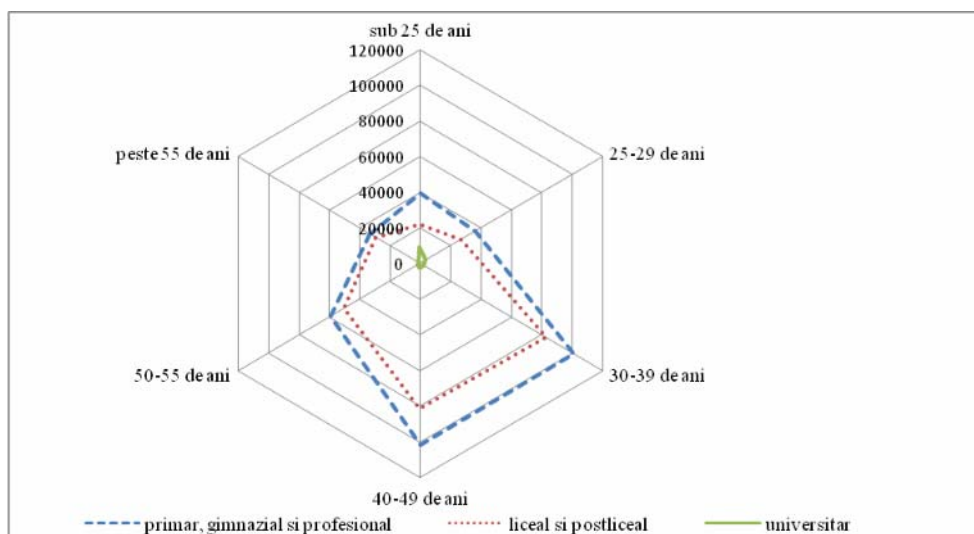
** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Sursa: programul SPSS.

În urma analizei avem o valoare a lui $r = -0,978$, care indică o legătură inversă și perfectă. Asta înseamnă că prin creșterea gradului de cuprindere în învățământ scade rata șomajului în țară, și acesta dovedind beneficiile sistemului educațional.

Efectele părăsirii timpurii a școlii

Se poate observa că dintre șomerii înregistrați în data de 31 decembrie 2008 între 50-55% erau absolvenți al învățământului primar, gimnazial și profesional; 30-40% al învățământului liceal și postliceal, respectiv 10-2% în cazul absolvenților de învățământ superior. Menționăm că la sfârșitul anului 2007 valorile erau ușor modificate față de 2008, și anume: s-a înregistrat un mai mare procent în cazul șomerilor care au studii primare, gimnaziale sau au terminat școală profesională, ajungând la valoarea de 88% în cazul celor cu vârsta peste 55 de ani în comparație cu 52,3% în anul 2008. În cazul celor cu studii superioare, valoarea a scăzut, excepție fiind cazul celor cu vârsta cuprinsă între 25-29 de ani.

Sursa: www.insse.ro, prelucrat.

Figura 2. Șomerii înregistrați după nivelul educației și grupa de vârstă la 31 decembrie 2008

Din analiza figurii de mai sus putem concludiona că odată cu creștea nivelului de calificare a persoanei scade probabilitatea de a rămâne fără loc de muncă.

Pentru persoanele care au abandonat învățătura la un moment dat al ciclului educațional obligatoriu din diferite motive stau la dispoziție o serie de programe de revenire în sistemul educațional pentru finalizarea studiilor. Unul dintre acestea este învățământul cu frecvență redusă, unde numărul înscrierilor din anul școlar 1990-1991 a ajuns de la 10.884 persoane la 93.842 în anul școlar 2008-2009. O altă modalitate ar fi învățământul seral sau învățământul deschis la distanță (din anul școlar 1990-1991 de la 9.946 persoane a ajuns la 279.172 în anul școlar 2008-2009).

Un alt program pentru cei fără loc de muncă este participarea la diferite cursuri de formare profesională, unde înscrierile au crescut semnificativ de la 12.758 de persoane în anul 1991, dintre care 10.460 persoane șomeri, până la 59.703 în anul 2008 (50.622 persoane șomeri dintre aceștia). Dintre cei care au urmat astfel de cursuri în 2008 numai 8.924 s-au încadrat în activitate, însemnând o scădere cu 60% în comparație cu anul precedent, 21.891 de persoane.

Concluzie

De câțiva ani, statul oferă o serie de programe sociale pentru menținerea elevilor în unitățile de învățământ. Câteva dintre acestea sunt: programul „Euro 200” pentru finanțarea de achiziție de calculatoare personale, diferitele tipuri de burse, rechizite școlare, decontarea cheltuielilor de transport pentru elevii din mediu rural etc. În județul Covasna, pe parcursul anului 2010, 261 de elevi și studenți proveniți din familii cu venituri reduse (venituri brute lunare de maximum 150 lei pe membru de familie) conform prevederilor Legii nr. 269 din 2004, au beneficiat de ajutorul de 200 de euro. În cadrul programului național de protecție socială „Bani de liceu” au beneficiat, tot în județul Covasna, 1.045 de elevi (total sume plătite 1.575.026 lei) proveniți din familiile cu venituri reduse (venit brut lunar pe membru de familie realizat în ultimele trei luni anterioare depunerii cererii este de maximum 150 lei) conform HG nr. 1488 din 2004 privind aprobarea criteriilor și a cuantumului sprijinului financiar ce se acordă elevilor în cadrul programului. Tot în acest județ, 1.343 de elevi au beneficiat de diferite burse (de merit, sociale, de studiu) în valoare totală de 449.707 lei.

Acestea sunt numai câteva exemple care pot influența scăderea ratei abandonului școlar, mai ales în cazul elevilor care provin din familii cu venituri mici sau foarte mici. Pe lângă acestea este importantă și infrastructura școlară, cadrele didactice și atitudinea familiei și a societăți față de „carte” din care provine copilul.

Bibliografie

- Constantin, C. (2006). *Sisteme informatice de marketing*, Editura Infomarket, Brașov
- Lefter, C. (2004). *Cercetări de marketing*, Editura Infomarket, Brașov
- HG nr. 594 din 2009 pentru completarea H.G. nr. 1488 din 2004 privind aprobarea criteriilor și a cuantumului sprijinului financiar ce se acordă elevilor în cadrul Programului național de protecție socială „Bani de liceu” http://www.dreptonline.ro/legislatie/hg_completare_criterii_cuantum_sprijin_elevi_bani_liceu_594_2009.php [accesat 24.07.2011]
- Legea 269 din 2004 privind acordarea unui ajutor financiar în vederea stimulării achiziționării de calculatoare: [http://www.legestart.ro/Legea-269-2004-acordarea-unui-ajutor-financiar-vederea-stimularii-achizitionarii-calculatoare-\(Njg2MzI-\).htm](http://www.legestart.ro/Legea-269-2004-acordarea-unui-ajutor-financiar-vederea-stimularii-achizitionarii-calculatoare-(Njg2MzI-).htm) [accesat 24.07.2011]
- <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/109&format=HTML&aged=0&language=RO&guiLanguage=fr#footnote-1> [accesat 21.07.2011]
- http://ec.europa.eu/education/school-education/doc2268_en.htm [accesat 21.07.2011]
- <http://www.isjbrasov.ro/> Inspectoratul Școlar Județean Brașov [accesat 22.07.2011]
- <http://www.isjsibiu.ro/> Inspectoratul Școlar Județean Sibiu [accesat 22.07.2011]
- <http://www.edums.ro/> Inspectoratul Școlar Județean Mureș [accesat 22.07.2011]
- <http://www.isj.albanet.ro/> Inspectoratul Școlar Județean Alba [accesat 22.07.2011]
- <https://isj.educv.ro/> Inspectoratul Școlar Județean Covasna [accesat 22.07.2011]
- <https://isjhr.eduhr.ro/> Inspectoratul Școlar Județean Harghita [accesat 22.07.2011]
- www.insse.ro, Anuar statistic 2009 [accesat 23.07.2011]